

**AVRUPA-ABD-RUSYA VE ÇİN KISKACINDA
21. YÜZYIL AFRIKA SÖMÜRGEÇİLİĞİ**

Yrd. Doç. Dr. Asena BOZTAŞ

Avrupa-ABD-Rusya ve Çin Kışkacında 21. Yüzyıl Afrika Sömürgeciliği

Asena BOZTAŞ

Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Sapanca Meslek Yüksekokulu.

Özet: 21. Yüzyılda tüm dünyanın bakir pazar konumunda olan, sınırsız insan gücüne sahip, yeraltı ve yerüstü zenginlikleriyle de oldukça cazip olan Afrika'ya ilgi duyması beklenen bir gerçektir. Bu bağlamda çalışmada Kara Kıta'nın tarihsel süreç içerisinde siyasi, sosyal ve özellikle de ekonomik olarak önce Avrupalılar tarafından daha sonra da Amerika ve Rusya, son olarak da Çin tarafından nasıl sömürüldüğü ve sömürülmeye devam edildiği ifade edilmeye çalışılacaktır.

Avrupalıların Afrika kıtasını keşfiyle birlikte Kıta'nın insan gücünü ve kaynaklarını sömürdüğü ve 1960'lara kadar bu sürecin açık olarak gerçekleştiği bilinen bir gerçektir. Fakat Kıta ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmalarıyla birlikte sömürgecilik anlayışı, perde arkasından ülkelerin ticari oluşumları eliyle gerçekleşmeye devam etmiştir. ABD'nin soğuk savaş sırasında Afrika ülkeleri üzerinde Rusya'dan daha etkin olma çabaları, 1990'larda soğuk savaştan galip çıkmasıyla Kıta'da en etkin ülke olmasına kadar devam etmiştir. Günümüzde ABD'nin Afrika politikaları oldukça önemlidir. Özellikle de Çin'in 2000'lerde Kıta'da etkinliğini Afrika-Çin İşbirliği Forumuyla birlikte arttırmaya başlamasıyla birlikte bu politikalar ekonomik, siyasi ve sosyal açılardan hız kazanmaya başlamıştır. Çalışmada ayrıca Türkiye'nin de bu mücadelede Kıta ile ilişkileri iyi olan bir ülke olarak nasıl bir politika izlemesi gerektiğine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Afrika, Avrupa, ABD-Çin Rekabeti, Rusya, Türkiye

African Colonialism of 21.st Century Stalemated With The Europe-US-Russia And China

Abstract: To the interests of Africa which is all the world's copper market in 21. st Century, unlimited manpower, land and land improvements are also quite attractive wealth, a fact that is expected. Within this context, will be try to express how exploited and how is continued exploitation The Black Continent politically, socially and especially economically by firstly Europeans than US and Russia, finally China in the historical process.

It is the known fact, with the discovery of the African continent by Europeans, they exploited the manpower and resources of the Continent and this process continued until the 1960s openly. However, with independence of continental countries, behind the scenes of, the colonial understanding continued to occur through business formations of the countries. During the cold war era, United States' on the efforts of African countries to become more effective than Russia. This efforts continued until beating the war in 1990s to being most active country in the Continent. Today, the U.S. Africa policy is very important. In particular, China's improvement helped the effectiveness of the Continent in the 2000s with Africa-China Cooperation Forum, these policies began to gain speed economically, politically and socially. However the study will be included, Turkey is also a country that has good relations with the continent in this struggle how should follow a policy.

Key Words: Africa, Europe, US-China Competition, Russia, Turkey

Giriş

İnsanlığın beşiği olarak kabul edilen ve en eski insan kalıntılarının bulunduğu Afrika, olması gereken değerini günümüzde dahi yeterince görememektedir. Süreç içerisinde Afrika'ya gelen beyazların ülkeleri değişse de sömürü anlayışları hiç değişmemiştir. Kıta ülkelerinin halkları dinamik genç nüfus hakim olduğu gibi yeraltı ve yerüstü zenginlikleriyle de beyazların daima ilgisini çekmiştir.

Çalışmanın asıl amacı Türkiye'de pek bilinmeyen Afrika Kıtası'nın değişmeyen sömürü düzenini, tarihsel alt yapısıyla ve gelişmeleriyle birlikte sunabilmektir. Bu düzen, önce Avrupalılar daha sonra da ABD, Rusya ve son olarak da Çin, Brezilya, Hindistan ve İran gibi diğer büyüyen ekonomilerle sürdürülen küresel rekabetten galip çıkmayı başaran Çin tarafından devam ettirilmiştir ve ettirilmektedir. Bu düzenin dışında fakat Afrika ile ilişkilerini sürdüren bir Türkiye'nin Kıta'ya ilişkin politikalarının nasıl olması gerektiği de çalışmanın bir diğer konusu olacaktır.

1. Sömürgeciliğin 21.Yüzyıl Versiyonu: Avrupa-ABD-Rusya ve Çin Afrika'da

21. yüzyıl Afrikası artık tüm uluslararası sistemin ilgi odağı olmayı başarmış, siyasi, sosyal ve en önemlisi de ekonomik olarak büyük güçlerin çıkarlarının çatıştığı bir merkez konumuna gelmiştir. Tarihsel olarak önce Avrupalı devletlerin özellikle İngiltere, İspanya, Portekiz ve Fransa'nın sömürü düzenine maruz kalan, gerek toprakları gerekse de insan gücü Batılılara hizmet etmek üzere kullanılan Afrika, daha sonra soğuk savaş döneminden de tüm dünya gibi etkilenmiştir. ABD ve Rusya çekişmesi, Afrika ülkelerini kendi saflarına çekmek için yaptıkları yardımlarla sömürü düzeninin diğer bir adını oluşturmuştur. 1990'larda soğuk savaşın sona ermesiyle Rusya etkisinde olan Afrikalılar bir darbe daha almışlar ve ABD ambargolarına maruz kalmışlardır. Dolayısıyla ABD artık tüm dünyada olduğu gibi Afrika'da da en büyük güç konumuna ulaşmıştır. Bu mutlak hakimiyet, Çin'in

2000'lerin başında Kıta'da etkinliğini göstermesiyle birlikte ABD'yi tedirgin etmeye başlamış ve son dönemde de bir tehdit olarak algılamasına neden olmuştur. Bu tehdit siyasi, askeri, ekonomik ve diplomatik olarak düşünülmelidir. Çin'in "Soft Power (Saf güç)" (Taylor, 2009: 25) oluşu ve Afrika'da sömürü düzeni yerine destek amaçlı bir ilişki talebi olabileceği düşünülmüş olsa da kısa sürede Çin'in Afrika'daki varlığının saf bir güç değil ancak, ABD'ye veya Avrupalı devletlere alternatif olabileceği anlaşılmıştır.

1.1. Afrika'da Klasik Sömürgecilik Anlayışı ve Avrupa Hegemonyası

15. yüzyılda Afrika Kıtası'na Avrupalıların gelişiyle birlikte onların sömürgeci olan Afrika ülkeleri, İkinci Dünya Savaşı sonrası bağımsızlıklarını kazanmaya başlamışlardır. Ancak, Afrika ülkeleri bağımsızlıklarını kazanmalarına rağmen, Kıta'da Avrupalı ülkelerin nüfuzları devam etmiştir. Örneğin; Afrika'daki şeflik düzeninin kullanıldığını ifade eden William Reno, en üst düzey şefleri kullanarak Sierra Leone'daki zorla çalıştırma yöntemi ile köleliğin yeniden canlandığını keşfetmiştir. Bu en üst düzey şefler de çıkarları doğrultusunda, kendilerine İngilizler tarafından verilen ücretsiz işe ulaşma (kölelik yönetimiyle) izinlerini kullanmışlardır. İngilizlerin amacı, şeflere bu işgücünü kullanabilmeleri için sömürge yönetimlerinin uygunluklarının dikkate alındığı alt yapı inşası ve kamu hizmetlerini sağlamaktır (Boztaş, 2013: 79; Reno, 2000: 438). Kendi altın ve elmaslarını kullanamayan Kenya'daki İngiliz şirketlerinin bu kaynakları kullanmaları, Burundi'de Amerikan-Belçika karma sermayesi olan L'Office de cafes indigenes du Ruanda-Urundi Şirketi'nin ülke kaynaklarını yeni sömürgecilik düzeninde kullanmaları, Zanzibar'daki LEGCO şirketinin tarih boyunca devlet memurluğuna alımlara bile müdahale etmesi, Tanzanya Birleşik Cumhuriyet olmadan önceki Alman Doğu Afrika Şirketi'nin müdahaleleri (Ataöv, 1975: 397-398) ve bu şirketler kanalıyla halen kaynak sömürüsüne devam ediliyor olmasının diğer örnekleridir. Afrika ülkelerinin çoğunda eski sömürgeci devletin şirketleri kanalıyla ülke kaynaklarını kullanması verilebilir.

Zaten tarihsel süreçleri incelendiğinde Afrika ülkelerinin bağımsızlık öncesi süreçte birçoğunda partilerin kurulduğunu ve bunların da Avrupalılar tarafından oluşturulduğunu görmek mümkündür. Örneğin, Kenya'da KANU (Kenya African National Union) ve KADU (Kenya African Democratic Union) partileri İngilizler tarafından kurdurulmuş ve KANU, 40 yıl boyunca Kenya'da yönetimde kalmıştır.

Avrupa ve Avrupalı hegemonyası, II. Dünya Savaşı sonrası Afrika ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmaları ya da diğer bir deyişle Pan-Afrikanizm'den çekinen Avrupalılar tarafından kendilerine bağımsızlıklarının teslim edilmesi sonrası, ABD ve Rusya arasında başlayan Soğuk Savaş dönemine de girilmesiyle etkisini çok olmasa da yitirmeye başlamıştır. ABD ve Rusya'nın tüm dünyada olduğu gibi Kara

Kıta'da da nüfuz elde etme çabaları Avrupalı hegemonyasını giderek azaltmış ve bu kayıp 1990'larda ABD'nin Soğuk Savaş galibiyetine kadar artarak devam etmiştir.

1.2. Afrika'da Soğuk Savaş Sömürgeciliği: Rusya-ABD Çekişmesi

1945'te II. Dünya Savaşı'nın sona ermesi sonrasında bağımsızlıklarını kazanmaya başlayan Afrika ülkeleri, bu kez de Soğuk Savaş sürecinde ABD ve Rusya tarafından nüfuz mücadelesinde kullanılmaya başlanmışlardır. Avrupalı devletlerin eski sömürgeleriyle özellikle ticari şirketleri kanalıyla olan ilişkileri, uluslararası sistemde etkin olmaya başlayan iki süper güç tarafından minimize edilmeye başlamıştır.

Afrikalı devletlerin bağımsızlıkları sonrasında yaşamış oldukları sorunların temelinde büyük güçlerin müdahaleleri ve sonrasındaki iç savaşları, sağlık, eğitim, ekonomi gibi kamu sorunları yatmaktadır. Afrikalı ülkelerde oluşturulan siyasi yapılarda aslında büyük bir bölünmüşlük mevcuttur. Bunun en büyük nedeni farklı etnik, dini ve kültürel yapıya sahip toplulukların bir arada yaşamaya büyük güçler tarafından mahkum edilmiş olmalarıdır. Bu bağlamda, siyasi bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş Afrika ülkelerinin Soğuk Savaş döneminde ABD-SSCB çatışmasından etkilenerek komünizmi yayma çalışmalarının bir arenasına dönüştüğü ve ABD'nin de SSCB'nin yayılmasını önlemek için bir sınırlama politikası güderek Afrika ülkelerini iki taraf arasında tercih yapmak zorunda bıraktıkları görülmektedir (DÜBAM, 2012: 5-6). Örneğin; Angola, Mozambik, ve Kuzey Afrika'daki bir çok ülke SSCB'nin desteklerine kapıları açarken, Orta ve Güney Afrika ülkeleri ABD tarafından desteklenmişler ve o ülkenin askerlerine kapılarını açmışlardır.

Önemle belirtilmesi gereken bir diğer ve önemli nokta ise, gerek Avrupalılar gerekse de ABD ve Rusya olsun Afrika'da izlenen politikalar sadece yeraltı ve yerüstü kaynaklarına yönelik olmayıp aynı zamanda da savaş ekonomisine dayanmasıdır. Kıta'daki iç savaşlar ve ülkelerarası savaşlar için Kıta'ya gönderilen silahlar ve dolayısıyla da bunun ekonomisi uluslararası sistemdeki silah ticareti yapan büyük güçleri ihya etmektedir. Opportunist bir anlayışla, bu savaş ekonomisi, Afrika'nın makus talihi olmamalıdır.

Sömürgecilik döneminde de Afrika'da var olan iç savaşlar, soğuk savaş döneminde silah ticaretinin Kıta'da hakim olmasıyla birlikte artış göstermiş ve diğer yandan ülke ekonomisinin büyük bir kısmını kullanan ülke elitlerine yetmemesi nedeniyle de Afrika hükümetleri, dış borç almışlardır. Bu savaşlar nedeniyle özellikle Soğuk Savaş döneminde ABD yanlısı ve Rusya yanlısı Afrikalı devletler, bu ülkelerden ve uluslararası kuruluşlardan büyük oranda borç almışlardır. Bu borçlar yıllar geçtikçe faizlenerek halen ödenemez konumdadırlar. Öyle ki, 2003 yılı itibarıyla Afrika'nın 350 milyar dolar dış borcu mevcut iken Kıtanın her yıl ödediği

borç miktarı 15 milyar dolar civarındaydı. Afrika ülkeleri tarafından geri ödenen bu borçların büyük bir kısmı ise, Soğuk Savaş döneminde Afrika ülkelerindeki diktatörlerin hamilerinden aldıkları paralardan oluşmaktaydı. Örneğin; Güney Afrika'daki Apartheid rejimi son 15 yılında 18 milyar dolar borç almış, fakat Apartheid sonrasında, bu rejimin mağdurları kendilerini ezmek için kullanılan bu parayı ödemek zorunda bırakılmışlardır. Dış borçlar yükselen faiz oranları yüzünden anaparanın çok çok üstüne çıkarak ödenemez boyutlara ulaşmıştır. Bir başka örnek verirse, Nijerya'nın borçlu olduğu anapara 5 milyar dolar iken, geri ödediği para ise 16 milyar doları bulmuştur ve hala 32 milyar dolar daha borcu mevcuttur. BM'ye göre Afrika'nın toplam kaynaklarının yüzde 40'ı borç ödemelerinde kullanılmaktadır (Africa Action, 2013). Bunun örneklerini ise Uganda ve Zambiya'dan vermek mümkündür. Uganda'da hükümetin kişi başına yaptığı sağlık ve eğitim harcaması 6 dolarken, kişi başına düşen dış borç ödeme oranı 17 dolardır. Zambiya'da da sağlık ve eğitim için harcanan her bir dolara karşılık dış borç ödemelerine 4 dolar ödenmektedir (WEDO, 2013).

SSCB'nin 1990'da yıkılmasıyla sona eren Komünizm ve yükselen kapitalizmle birlikte ABD, 2000'li yıllara kadar Afrika'daki hemen hemen tüm ülkede şirketleri kanalıyla ve bizzat hükümet olarak diğer bir deyişle siyasi ve ekonomik olarak, uluslararası örgütler kanalıyla ve STK (Sivil Toplum Kuruluşu)'larıyla da sosyal olarak hüküm sürmüştür. 2000'li yıllarda Çin'in yükselişe geçen ekonomik bir güç olarak uluslararası sistemde ortaya çıkışı ve Afrika'da etkin oluşu, ABD'nin Kıta'daki gücünü giderek kırmaya başlamıştır. Fakat günümüzde Rusya, Afrika'dan vazgeçmemiştir. Bunun en somut örneği olarak Rusya'nın Cezayir'in borçlarını silmesini ve bu ülke ile doğalgaz anlaşması yapmasını gösterebiliriz. Ayrıca Rusya, birçok Afrika ülkesine silah ve askeri araç ve mühimmat satmaktadır (Öztürk, 2007: 23).

1.1. Afrika'da Son Dönem Sömürgecilik Anlayışı: Büyüyen Çin

Çin'in Afrika ile ilişkileri siyasi olarak Çin Afrika İşbirliği Forumu ile başlamış olsa da bu işbirliğinin temelleri 1990'ların ortalarında dönemin Çin Devlet Başkanı'nın kıta ülkelerine yapmış olduğu kapsamlı ziyaretlerle atılmıştır. Üst düzey resmi ziyaretlerle başlayan Çin'in Afrika hamlesi kısa sürede sonuç vermiş ve 2000 yılında hayata geçirilen Çin-Afrika İşbirliği Forumu (FOCAC) ile ilişkilerde derinleşmenin önü açılmıştır. Stratejik işbirliği için yol haritası niteliğindeki kararların çıktığı Çin ve Afrika ülkelerinden temsilcilerin katılımıyla gerçekleşen toplantılar, kıtanın geleneksel hamisi İngiltere ve Fransa'yı endişelendirmenin yanı sıra ABD'nin de kıtadaki üstünlüğünü sorgulanır hale getirmiştir (Stratejik Düşünce Enstitüsü, 2009). Bu bağlamda ABD, Afrika savunma politikalarını artık, CENTCOM ve EUROCOM kanalıyla değil yeni oluşturduğu ve özellikle Çin'e karşı bariyer niteliğinde olan AFRICOM kanalıyla yürütmeyi planlamıştır (Hofstedt, 2009: 79). Bu savunma politikası paralelinde Afrika'daki ABD askeri üslerinin sayısı on ikiyi bulmuştur. ABD'nin askeri çekincelerinden çok ekonomik çekin-

celeri olduğu göz önünde bulundurulduğunda AFRICOM gibi askeri bir yapılanma ile birlikte ekonomik bir yapılanmayla Afrika'nın Petrolleri üzerindeki nüfuzunu korumak için Çin Ulusal Petrol Birliği (CNPC)'ni (Carmody ve Taylor, 2009: 80-81) egale edebilmelidir. Diğer yandan Çin'in bir diğer atılımı olan özel ticaret bölgelerine de alternatifler üretmeli, aksi takdirde Afrika'daki ekonomik üstünlüğüne veda etmelidir.

1.3.1. Çin Afrika İşbirliği Forumu (FOCAC):

21. yüzyılda en fazla büyüyen ekonomi olan Çin, tüm dünyada olduğu gibi Afrika'da da kendisini göstermiş ve ABD'den sonra Afrika pazarında büyük bir pay sahibi olmuştur. Çin'in Kara Kıta'ya ilk adımı Ekim 2000'de Pekin'de düzenlenen Çin-Afrika İşbirliği Forumu (Forum on China-Africa Cooperation-FOCAC) ile resmen gerçekleşmiştir. Bu Forumu 44 Afrika ülkesinden 80 bakan katılmıştır. İkincisi Adis Ababa /Etiyopya'da 2003 Aralık ayında düzenlenen forumda "Adis Ababa Hareket Planı (2004-2006)" kabul edilmiştir. FOCAC Zirvesi, artık bakanlar düzeyince gerçekleşmeye başlamış ve üçüncüsü ve en kapsamlı olanı da Kasım 2006'da Pekin'de, dördüncüsü Kahire/Mısır'da 2009'da, beşincisi Temmuz 2012'de başkent Pekin'de gerçekleşmiştir (FOCAC, 2013).

Çin ve Afrika ülkeleri arasındaki stratejik işbirliği artık, her üç yılda bir toplanan FOCAC aracılığı ile devam etmektedir. Toplantılarda karşılıklı fayda ve siyasi eşitlik prensiplerinin sıkça vurgulanması, yıllarca sömürge altında yaşayan Afrikalılar için iyi bir motivasyon aracı olmuştur. FOCAC'ın en kapsamlı toplantısı, Kasım 2006'da Pekin'de 48 Afrika ülkesinin devlet başkanları ve başbakanlarının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Toplantı sonunda kabul edilen eylem planı ile kıtanın kalkınmasına verilen önem çerçevesinde sağlıktan eğitime, tarımdan altyapı hizmetlerine kadar birçok alanda yapılması hedeflenen yardımlar, somut bir yapıya kavuşturulmuştur. Çin'in ekonomik büyümesini devam ettirebilmesi için gerekli olan ham madde, enerji ve pazar ihtiyacı Çin-Afrika ilişkilerinde belirleyici unsur olarak görülmüştür (Stratejik Düşünce Enstitüsü, 2009).

2012'de düzenlenen toplantıda ise yeni bir Çin-Afrika İşbirliği Pekin Bildirisi ile "2013-2015 Pekin Eylem Planı" yayımlanmıştır. Bu Eylem Planı'na göre; Sömürüye karşı ortak tutum alınacağı, siyasi anlayış birliğinin tesisi için dış müdahalelerin birlikte engellenmesi gerektiği, ekonomik büyüme gereklerinin yeterince gerçekleştirilemediğini bu nedenle BRICS¹ ülkeleriyle birlikte ortak hedefler belirlendiğini ve bu doğrultuda IMF benzeri uluslararası ekonomik ve finansal kurumların yeniden yapılandırılması için el ele verme kararına varıldığı açıklanmıştır. Buna ek olarak Çin'in Kıta'daki öncü rolü şu ifadelerle vurgulanmıştır: "Çin aynı zamanda Afrika Birliği ve Afrika'daki diğer alt-bölgesel örgütlerle işbirliğini güç-

1 **BRICS:** Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika'nın ekonomilerini kastetmek için kullanılır.

lendirecek ve uluslararası toplum ile işbirliği içinde, kıtaya insani yardım sağlamaya devam edecektir”(FOCAC, 2012).

Çin açısından Afrika, gerek siyasi bir manevra alanı olarak, gerekse barındırdığı enerji kaynakları ve ekonomik üretim avantajları bağlamında oldukça önemli bir coğrafi bölge haline gelmektedir. Çin bu nedenle Afrika'ya büyük oranda yatırımlar ve yardımlar gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla da bu süreç dünyadaki siyasi yapıyı ve üretim süreçlerini doğrudan etkileyecek bir gelişmeye işaret etmektedir. Çin'in Afrika gibi genç ve yoğun nüfus sahip ucuz işgücü anlamı taşıyan genç nüfus yönelik de hedefleri mevcuttur. Kendisinden daha ucuza üretim yapabilecek, daha ucuz işgücü sağlayabilecek, ücretsiz arsa sağlayabilecek bölgelere ihtiyacı olan Çin bu nedenle Sahra Altı adı verilen, Afrika'nın Akdeniz ülkelerinin güneyindeki coğrafyaya yönelmiştir. Çin'in Afrika'ya yönelik ilgisinin diğer bileşenleri ise şöyle sıralanabilir: Çin'in son 20 yılda yaşadığı yıllık ortalama yüzde 9 oranındaki ekonomik büyümeye bağlı olarak artan enerji ihtiyacını karşılayabilmek; Afrika ülkelerinden petrol gibi enerji ve hammadde sağlamanın yanı sıra, aynı zamanda bu kıtanın pazarlarında Çin ürünlerini satabilmek ve siyasi açıdan, Birleşmiş Milletler'de Güvenlik Konseyi ayrıcalığı ile birlikte onlarca oya sahip Afrika ülkelerinin desteğini sağlayarak önemli bir blok oluşturmak (Alpay, 2009: 5).

Çin'in Afrika ülkelerine yaptığı yatırımlar ve yardımlar, günümüzde Afrika ülkelerini tedirgin etmek yerine memnun etmektedir. Bunun nedeni büyümelerinin büyük çoğunluğunu Çin'e borçlu olmalarıdır. Çin'in ise buna karşılık koştuğu tek şart Tayvan ile ilişkilerine dikkat etmeleridir.

Çin'in ekonomik büyümesini devam ettirebilmesi için gerekli olan ham madde, enerji ve pazar ihtiyacı Çin-Afrika ilişkilerinde belirleyici unsur olarak görmek mümkündür. Taraflar göz önünde bulundurulduğunda her ne kadar iki taraflı bir kazanım söz konusu gibi görünse de aslında Çin, bu ilişkilerden çok daha karlı çıkmaktadır. Afrika açısından ise Çin'in ekonomik yardım ve destekleri aldıklarının aslında milyonda biridir denilebilir. Çünkü sömürünün adı değiştiği gibi Çin de ABD'nin alternatifi olmaktan çok da öte gidememiştir.

Bu iki taraflı görünen kazanımda bir taraftan dünyanın en hızlı kalkınmakta olan ülkesi Çin enerji kaynaklarını çeşitlendirirken, diğer taraftan yoksul Afrika yatırımlar sayesinde kalkınma hamleleri gerçekleştiriyormuş şeklinde görülmektedir. 2000 yılından itibaren Afrika'nın yüzde 5 oranındaki ekonomik büyümesinde Çin yatırımlarının büyük payı olması da bu iki taraflı kazanımı destekleyen bir tablodur. Çünkü ekonomik durgunluğa rağmen Çin'in kıtaya yaptığı ticaretin bir yılda yüzde 45 oranında artması ile 2000 yılında yaklaşık 10 milyar dolar olan ticaret hacmi, 2008 yılı sonu itibarıyla 100 milyar doların üstüne çıkmıştır (Stratejik Düşünce Enstitüsü, 2009).

Öyle ki Çin'in yapmış olduğu kalkınma yardımları, Çin'in Afrika'ya bir kalkınma modeli olabilir fikirlerine bile neden olmuştur. Halbuki yapılan yardımların

bir çoğu ülke liderlerinin ve ekonomilerden büyük pay alan Afrikalı elitlerin tepkilerini çekmemek adına yapılmaktadır. Örneğin; 2007 yılında Zambiya'nın Cop-perbelt şehrinde stadyum inşa etmiştir (Taylor, 2009: 23-27).

1.3.2. Afrika'nın Petrolleri ve Çin: Çin Ulusal Petrol Şirketi (CNPC)

Çin Ulusal Petrol Şirketi (CNPC), Çin'in Afrika'daki ekonomik varlığı için oldukça önemli bir konumda yer almaktadır. Temmuz 1955 yılında kurulan Petrol Endüstrisi Bakanlığı'nın yeni yüzüdür (CNPC, 2013). Afrika'da da oldukça etkin olan CNPC, Afrika petrollerine ABD'yle rekabet edecek konumda taliptir.

Afrika petrolleri, günümüzde ABD başta olmak üzere, Çin, Fransa, İngiltere gibi ülkelere doğru akmaktadır. Çin'in 21. yüzyılın başında yapmış olduğu atılımlarla petrol konusunda ABD'den daha fazla ön plana çıktığı gözlemlenmektedir. Örneğin; sadece Angola tek başına, Çin'in petrol ihtiyacının %31'ini karşılarken ABD ise Afrika'dan petrol ihtiyacının sadece %19'unu karşılayabilmektedir. Diğer yandan 2012 PFC Stratejik Araştırmaları verilerine göre 30 milyardan fazla olan petrol rezervlerine sahip Sudan petrol ithalatının %60'ı yine Çin'e olmaktadır. Bu hususta Çin'in Ulusal Petrol Şirketi (CNPC) oldukça önemlidir (Carmody ve Taylor, 2009: 1-5). Çin'in ekonomik ilişkileri söz konusu olduğunda belli bir istikrardan söz etmek mümkün olmamaktadır. Örneğin; Petrol konusunda Sudan ve Zimbabve gibi otoriter devletlerle bağlar kurduğu gibi Zambiya gibi daha demokratik devletlerle de ilişkiler kurmaktadır.

Çin'in mantıklı adımlarından bir diğeri olan CNPC ile Kıta'daki varlığı ve özellikle bölgesel örgütlerle ilişkilerini yine kendi ex-im bankı ve ekonomik oluşumlarıyla yürütmesi, Avrupa ve ABD tarafından onaylanmamaktadır.

Özellikle ABD, Afrika'daki ticari birinciliğini Çin'e kaptırmamak adına Çin'in CNPC aracılığıyla sağladığı ekonomik etkinlik bölgelerinde çeşitli önlemler almaya başlamıştır. Çin'in CNPC sayesindeki hakimiyetindeki etkinlik bölgelerini; Cezayir, Çad, Ekvator, Libya, Nijer, Sudan, Güney Sudan, Tunus, Somali, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Uganda, Mali, Nijerya olarak sıralayabiliriz. Zambiya ise ABD için kaybedilmiş bölge niteliğindedir. ABD'nin Çin ile rekabet konumunda müdahalelerde bulunduğu ülkeleri kısaca şöyle sıralayabiliriz (CNPC, 2013):

Sudan; yakın geçmişte bir plebisit ile ayrılarak, Sudan ve Güney Sudan olmak üzere ikiye bölünmüştür ve her iki ülke de zengin petrol kaynaklarına sahiptir. Özellikle Güney Sudan'da Çin'in Ulusal Petrol Şirketi CNPC (China National Petroleum Corporation) en büyük aktör durumundadır. Sudan'ın en önemli özelliği ABD ve Çin rekabetinin en somut örneği niteliğinde olmasıdır. Sudan'da etkin olmak isteyen Güney Sudan Yönetimi tarafından desteklenen silahlı gruplar, özellikle 1990'lı yılların sonlarından itibaren, Sudan'da milyarlarca dolar yatırım yapan

Çin'in işlettiği petrol sahalarında silahlı eylemler düzenlemişlerdir. Petrol sahalarında istikrarı bozan bu silahlı grupların, Eritre ve Çad tarafından desteklendiği de ileri sürülmektedir. Çad askerlerinin ise ABD'nin "İslami Terörizmle Mücadele Stratejisi" kapsamında bir süredir eğitildiği göz önünde bulundurulursa, ABD'nin Çin etkisini kırmaya çalıştığı ifade edilebilir. Diğer yandan "İslami Terörizmle Mücadele Konsepti" adı verilen askeri strateji ile Kıta ülkelerinde askeri anlamda zemin kazanan ABD'ye karşılık Çin'in Demokratik Kongo'dan Somali'ye uzanan kuşakta, genellikle Müslüman aşiretlerle ve İslami Silahlı Gruplarla ittifak halinde olması da dikkat çekici bir diğer nokta olarak gösterilebilir.

Somali; Çin'in ekonomik ilişkilerini Kenya, Eritre ve Etiyopya ile rahat yürütebileceği coğrafi konumu nedeniyle tercih edilmiştir. Fakat Somali'nin yaşadığı devlet otoritesi boşluğu ve deniz korsanları sorunları gibi problemler, Çin'in bölgede yaptığı yatırımları da olumsuz etkilemektedir. Fakat Çin'in CNPC aracılığıyla var olduğu ve petrol hedefli olan yatırımları riskler de içerse netice de Kıta'daki varlığı açısından oldukça önemli ve ABD için tehdit içerikli nitelendirilebilir. Bu nedenle bölgedeki sorunlara ABD daha çok askeri müdahalelerde bulunarak bölgede etkin güç olma çabalarını sürdürmektedir. Somali, ABD açısından da oldukça önemlidir. Çünkü Somali önemli coğrafi konumu nedeniyle, Kenya ve Etiyopya'ya yönelik müdahalelerin de kapısını oluşturmaktadır. Çin ile güçlü ilişkilere sahip olan Etiyopya ayrıca, ABD'ye yakın olan Eritre ile de sınır sorunları yaşamaktadır. Dolayısıyla Çin-ABD rekabetinin, yakın zamanda ekonomiden çok askeri desteğe yönelebileceği ifade edilebilir.

Demokratik Kongo Cumhuriyeti (DRC); ABD-Çin Soğuk Savaşı'nın en önemli cephelerinden birisidir. Geniş ve kilit öneme sahip toprakları yanında, trilyonlarca dolarlık ekonomik değerle ifade edilen maden rezervlerine sahip olan DRC'den Çin, önemli miktarda, sanayide kullanılan tantal tozu ithal etmektedir. Yapılan çalışmalar ışığında ortaya konan verilere göre Kongo'nun 24 trilyon dolarlık maden rezervine sahip olduğu tahmin edilmektedir. DRC'nin komşuları olan Ruanda ve Uganda ile sorunlar yaşaması, Çin'in hakim olduğu bölgede ABD müdahalelerini gündeme getirmiştir. Nitekim DRC bu ülkelerle, 90'lı yılların ortalarından 2003'e kadar devam eden çatışmalara girmiştir ve neticede bu dönemde ABD, DRC'ye karşı Ruanda ve Uganda'yı desteklemiş ve bu ülkelere silah sağlamıştır.

Uganda; Çin'in ekonomik etkinliğinin yanı sıra ABD'nin askeri gücünü artırdığı ülkelerin başında gelmektedir. Uganda'da 2010 yılında bulunan zengin petrol rezervleri ise ABD'yi özellikle Çin'le rekabet etme konusunda ülkede askeri varlığını arttırmaya teşvik eden önemli bir etkidir.

Mali; Güney Afrika ve Gana'nın ardından Afrika'nın en büyük üçüncü altın üreticisidir. Bu bağlamda, ülke, güney komşusu Fildişi Sahilleri gibi Batı Afrika'da önemli bir çekişme alanı niteliğindedir. Mali ayrıca, Fransız şirketleri tarafından işletilen uranyum yataklarına da sahiptir. Dolayısıyla Çin ve ABD gibi büyük ekonomik güçler açısından oldukça öneme sahiptir.

Nijerya; Güney Afrika Cumhuriyeti'yle birlikte Çin'in Afrika'daki en önemli ticari ortaklarından biridir. Aynı zamanda ABD'nin de potansiyel askeri etkinlik alanlarından biri konumundadır. Daha önce ABD'li petrol şirketlerinin faaliyet gösterdiği Nijerya, Çin'i tercih ettiğinden bu yana şiddetli çatışmalara sahne olmaktadır. Dolayısıyla, Nijerya'nın bu tercih değişikliğinin neticesi iç çatışmalar ve istikrarsızlık şeklinde gerçekleşmektedir.

Sonuç olarak, Çin-ABD rekabet bölgeleri, Çin'in ekonomik etkinliği, ABD'nin askeri ve insani müdahaleleri ile yardımları kapsamında bir Soğuk Savaş yaşamaktadır. Fakat mevcut tablo, Çin'in ekonomik etkinliğinin, ABD'nin askeri müdahaleleri ve yardımlarını manipüle edeceği şeklinde yorumlanabilir.

1.3.3. Çin'in Afrika'daki Deklare ve Non-Deklare Özel Ticaret Bölgeleri: Zambiya, Liberya, Sierra Leone

Çin, Afrika'da çıkar amacı gütmeyen saf bir güç olarak görülürken önemli yatırımlarını özellikle kurduğu deklare ve deklare olmayan özel ticaret bölgeleri kanalıyla gerçekleştirmektedir. Çin'in Afrika'da üçüncü en büyük yatırımı olan Zambiya'da 800 milyon dolarlık 5 deklare olmuş özel ticaret bölgesi mevcuttur. Bu bölgenin özelliği Demokratik Kongo Cumhuriyeti (DRC) ile Zambiya arasında bir ticaret koridoru oluşturmastır (Taylor ve Carmody, 2009: 10-13; Beseda ve diğ., 2008: 21-23). Böylece Pazar fırsatları yaratan Çin, bu ekonomik köprüyü kullanmaktadır. Benzer nitelikte Liberya ve Sierre Leone'de de deklare olmamış özel ticaret bölgelerine sahip olan Çin, Afrika'da sahip olduğu özel ticaret bölgelerini arttırmayı hedeflemektedir.

İlginç bir diğer saptama da Afrika'nın Çin ile ilişkilerinde özellikle de ekonomik ilişkilerinde karlı çıktığı gözlemlerinin detaylarına inildiğinde ortaya çıkmaktadır. Afrika ülkelerinin büyük çoğunluğu gelişmemiş ülkelerden oluşmaktadır. Bu ülkelerin gelişmişlik düzeyleri aslında halklarının refah seviyelerinin göstergesi değildir. Bu nedenle varılabilecek en önemli sonuç, Afrika gibi geri kalmış ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin artmış gibi görünmesi halkların değil, ekonomiden oldukça büyük paylar alan ülke elitlerinin kalkınmışlık düzeylerinin göstergeleridir. Dolayısıyla Afrika'daki Çin'in varlığı, Afrikalı elitlerin kalkınmasını desteklemiştir, sonucuna varılabilir.

1.3.4. ABD'nin Çin'e karşı Afrika Bariyeri: ABD Afrika Gücü (United States Africa Command/AFRICOM)

Çin'in yatırımları, ticareti ve yardımlarıyla Afrika'daki ekonomik ilerleyişi, ABD'yi 2000'lerde tedirgin etmeye başlamıştır. Günümüzde ise ABD, Çin'i Afrika'da büyük bir tehdit olarak algılamaktadır. Bunun en somut örneği olarak ABD Dışişleri Bakanı'nın Hillary Clinton'ın Zambiya'ya yaptığı resmi bir ziyarette

açıkça, Çin yönetimini Afrika'da yeni bir sömürgecilik politikası izlemekle suçlaması gösterilebilir.

Kendi ekonomik etkinliğinin sona ermesinden çekinen ABD ve ABD şirketlerinden özellikle petrol ve pırlanta şirketleri, ABD yönetimi gibi Çin'in etkisinden oldukça çekinmektedir. Örneğin; De Beers gibi pırlanta sektör devi, Botsvana'da ABD'yi temsil etmekte ve Çin'in burada etkin olmasını istememektedir.

Çin'i bir tehdit olarak algılayan ABD, bu paralelde Kıtada askeri üstünlüğünü arttırmaya başlamıştır. Bu bağlamda Ekim 2007'de operasyonlarına başlayan ve AFRICOM adıyla bilinen ABD'nin Afrika'daki birliklerinin komutanlığı özellikle "terörizmle mücadele" konusunda bölge ülkelerinin silahlı kuvvetlerine yönelik bir dizi eğitim ve modernizasyon faaliyeti yürüten önemli bir unsurdur olarak Afrika'da yer almaktadır. Toplam bütçesi 2010 yılında 274 milyon dolar olan AFRICOM, 2011 yılında 286 milyon dolar, 2012 yılında 276 milyon dolar bütçe ile Afrika'da ABD etkinliğini sürdürmüştür (US. AFRICOM, 2013).

Merkezi idaresi Stuttgart-Moehringen, Almanya'da olan AFRICOM, alt komuta güçlerinden oluşmaktadır. Bunlar kısaca; merkezi Vicenza/İtalya'da bulunan U.S. Army Africa (USRAF), merkezi Napoli/İtalya'da bulunan U.S. Naval Forces Africa (NAVAF), U.S. Air Forces Africa (USFAF), Stuttgart/Almanya'da merkezi bulunan U.S. Marine Corps Forces Africa (MARFORAF), Afrika boynuzunda görev yapan ve Cibuti'den yönetilen Combined Joint Task Force-Horn of Africa (CJTF-HOA), Stuttgart/Almanya'dan idare edilen U.S. Special Operations Command Africa (SOCAFRICA) (US. AFRICOM, 2013).

AFRICOM'un askeri eğitim programı kapsamında bazı Afrika ülkelerinin askerleri eğitilmekte, dolayısıyla da Kıta ülkelerinin askeri gücü üzerinde artan ABD etkinliği, Afrika'da da pekişmektedir. Bu bağlamda, bu ülkelerde meydana gelen askeri darbelerin de kime hizmet edeceği tahmin edilebilir nitelikte olacaktır. Nitekim kısa süre önce Mali'de askeri darbe yapan cuntanın lideri konumundaki Yüzbaşı Amadou Sanogo'nun ABD'de eğitim aldığı ortaya çıkmıştır.

ABD bu ülkelerde terörle mücadele birimleri ve birliklerine yönelik eğitimlere ağırlık vermektedir. Bu kapsamda Burkina Faso, Fas, Nijerya, Mali, Cezayir, Çad, Moritanya, Nijer ve Senegal bu askeri eğitim programının ayaklarından sadece birkaçı durumundadır. Programın son iki ayağı ise, Arap Baharı'nın ilk durağı Tunus ve NATO müdahalesiyle Kaddafi iktidarının devrildiği Libya'dır.

Sonuç olarak, Çin ve ABD'nin bölgedeki hâkimiyet mücadelesi, sömürge geçmişinin nedeniyle kırılğan bir yapıya sahip olan Afrika'da siyasi istikrarsızlığı pekiştirmektedir. Bu kırılğan ve sorunlu zeminde ülkeleri idare etmeye çalışan yönetimler, maden ihracatından sağlanan gelirlerle silahlanma yoluna giderek sömürgecilik dönemi yaşadıklarını tekrarlamaktadırlar.

Ayrıca, üretime dayalı olmayan ve katma değeri olmayan ekonomik yapı önemli sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu sorunlu ve ilkel ekonomik kurgu, sorunu kısır döngüye çevirmiş durumdadır. Ülkelerin, sahip oldukları kaynaklardan elde ettikleri gelirleri, verimli alt yapı yatırımlarına yöneltmemeleri, Kıta ülkelerinin ekonomilerinin orta ve uzun vadede de bu hastalıklı yapıdan kurtulamayacaklarının önemli bir işareti niteliğindedir (Koç, 2013).

1.3.5. Çin'in "Soft Power" (Saf Güç) Algısı ve "Flexigemony" Yaklaşımları Çerçevesinde Gerçek Amaçları

Çalışma kapsamında varılabilecek en doğru sonuç, Çin saf bir güç değildir. Aksine hegemonik, jeopolitik ve ekonomik vizyonu çıkar ve idealleriyle ilintilidir. Batı'nın kapital düzeni 21. Yüzyıldaki yerini Çin'e bırakmıştır. Çin ise kapital düzenin yaptığı gibi direkt olarak askeri olarak Afrika'da bulunmak yerine sadece ekonomik, siyasi ve sosyal olarak Kıta'da bulunmayı tercih etmiştir. Çin'in bir diğer amacı da yoğun nüfusunu nüfuz bölgelerine kaydırmak suretiyle hem kendi ülke vatandaşlarına iş imkanı ve yerleşim alanı yaratmak hem de iş gücü olarak giden Çinlilerin bölgedeki varlığı ile bu bölgelere eski Avrupalı sömürgeci zihniyetiyle kalıcı olarak yerleşmektir. Bu nedenle Çin, ayrıcalıklı değil, sadece Batı'ya alternatiftir (Carmody ve Taylor, 2009: 2-3).

Birçok akademik çalışmaya göre Çin'in bölgede askeri olarak yer almaması akılcı bir stratejidir ve kendisinin Kıta'daki varlığını "soft power" olarak aksettirmektedir. Diğer yandan da izlemekte olduğu rahat ve destekleyici görünen politikalarıyla aslında Kıta'daki varlığını hegemonyaya diğer bir deyişle "flexigemonya"ya (Carmody ve Taylor, 2009: 5) dönüştürmektedir.

Masum yatırımlar yaptığı düşünülen Çin'in Kıta'daki etkinlik kurma çabaları sadece ekonomik faaliyetlerden ibaret değildir. ABD'nin Afrika'da anti-teörizm stratejisi kapsamında hedef aldığı İslami gruplarla ve yerel aşiretlerle işbirliği halinde olan Çin, bu yapılara ve silahlı gruplara önemli miktarda finansal destek sağlamakta ve Afrika'nın makûs kaderini yinelemesine destek olan alternatif bir sömürgeci devlet niteliği göstermektedir (Koç, 2013).

1.4. Türkiye'nin Afrika Politika Anlayışı Nasıl Olmalı?

Türkiye'nin, Afrika ile ilişkileri bağlamında tarihsel ilişkileri ancak günümüzde nitelik kazanmıştır. Bunun nedeni Türkiye'nin Osmanlı dönemindeki iyi ilişkileri, cumhuriyetin ilanı sonrası yüzünü Batıya dönmesi neticesinde gerilemeye başlamış ve ülke diplomasisi, bürokrasisi, akademisyenleri ve vatandaşları Afrika'yı adeta unutmuştur.

Dolayısıyla Türkiye'nin Afrika politikası, 1998 Afrika Eylem Planı ile gündeme

taşınmış olsa da 21. Yüzyılda işler hale gelmiştir. Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Afrika Masası'nın kurulması, Afrika gündemini takip eden akademik kuruluşların sayısının artması, STK'ların ve TİKA'nın Afrika üzerine eğilmeleri ve özellikle de ekonomik bağlamda Türk işadamlarının Kara Kıta'daki yatırımlarını ve desteklerini arttırması, Türkiye'nin de yardımlarını arttırması, karşılıklı olarak kamu kuruluşlarındaki uzmanların eğitimleri için Türkiye-Afrika işbirliklerinin arttırılması söz konusu olmuştur.

Afrika'da küresel rekabetin, siyaset, ekonomi ve sosyal ilişkiler üzerindeki etkisi günümüzde sadece Avrupa ülkelerinin eski sömürgeleri üzerindeki hakimiyetin çok ötesine geçmiş, Kıta artık Rusya, ABD ve Çin hatta Hindistan, İran gibi büyük güçlerin de önem verdiği bakir bir yer konumuna gelmiştir.

21. yüzyılda Türkiye, Afrika'da küresel rekabetin önemli bir dinamiği olma yolunda önemli adımlar atmaktadır. Türk yönetimi ve iş adamlarının Afrika'ya yönelik yatırımlarıyla birlikte öğrenim programlarına ağırlık vermeleri, Kıta vatandaşlarına Türkiye'nin iyi niyetini ve sadece sömürü niyetli olarak Kıta kaynaklarını kendi lehine kullanmayı hedeflemediğini aksine karşılıklı kazancın nasıl sağlanabileceğini göstermektedir.

Türkiye'nin bu konudaki en önemli eksikliği atılımlarının akademik camiada yeterli düzeye ulaşmaması, Türk iş adamlarına üniversiteler kanalıyla donanımlı destek çıkılmaması ve bu konuda projeler geliştirememesidir. Diğer yandan Afrika günleri gibi basit sosyal yaşamda Afrika'yı tanıtan günlerin her şehirde düzenlenebilmesi, yine valilikler kanalıyla sağlanabilir niteliktedir. Yine siyasi ve akademik camianın iş adamlarıyla ortak hareket edişi sadece başbakanlık gibi üst düzeylerle sınırlı kalmamalı buna yönelik projeler teşvik edilebilmelidir. Ayrıca, Türkiye'deki Afrika büyükelçilikleri Türkiye'nin her şehri ile ilişkilendirilebilmeli ve Anadolu'da çeşitli etkinliklerle halka Afrika ve Afrikalı büyükelçilere Türk halkı tanıtılabilmektedir. Bunun uzun dönem politika olabileceği ihtimali düşünüldüğünde en azından Afrika ülkelerinin kuruluş yıldönümlerindeki resepsiyonlara Türkiye'nin farklı illerinden birçok akademisyen katılımı sağlanabilir.

Siyasi bağlamda ise, AB projeleri başta olmak üzere çeşitli uluslararası projelere Türkiye'den katılım desteklenerek akademik, siyaset ve hatta ticaret odaları kanalıyla bu projeler ve bütçelerinden faydalanılabilir. Eğitim-öğretim alanında ise özellikle yükseköğretimde Mevlana programı geliştirilerek Afrika ülkelerinin üniversiteleriyle akademik öğrenci, öğretim üyesi ve memur değişimi gerçekleştirilebilir. Diğer yandan ilköğretim ve ortaöğretimde de projeler bünyesinde öğrenci ve öğretmen değişimi ve ziyaretleriyle Türkiye'de Afrika, Afrika'da da Türkiye tanıtımı sağlanarak gelecekte Afrika'da yönetime gelecek ve çeşitli görevler üstlenecek çocukların Türkiye'ye sempati duyması sağlanabilecektir.

Çalışma kapsamında değerlendirildiğinde, Türkiye'nin, Çin, ABD, Rusya ve

diğer etkin güçlerle Afrika kıtasında ekonomik, siyasi ve askeri olarak rekabeti mümkündür. Fakat farklılığını ortaya koyması ve bunu Afrikalı halka, yönetimlere ve iş adamlarına anlatabilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, demokrasileri henüz yerleşmeye başlayan ve birer ekonomi politikaları olamayan, daha ziyade rüşvet ekonomisinin işlediği Afrika ülkelerinde mali-ekonomik protokollerle sadece “kaynaklarınızı kullanmayacağız, her türlü kaynağımızı sizlerle ortaya koyarak paylaşacağız” zihniyeti anlatılabilmelidir. Aksi takdirde Çin’in ucuz iş gücü ve yatırımları ile Türkiye’nin rekabeti mümkün olamayacaktır.

Sonuç

Ekonomi açısından değerlendirildiğinde 21. yüzyıl “Afrika yüzyılı” olmuştur. Siyasi olarak ise Birleşmiş Milletler’ de beş daimi üye dışındaki ülkeler, etkinlik elde edebilmek için yine kalabalık olan Afrika ülkelerine ihtiyaç duymaktadırlar. Dolayısıyla Afrika sadece ekonomik açıdan ülkelerin yöneldiği bir Kıta olmakla yetinmeyip siyasi olarak da ihtiyaç duyulan bir yer konumuna gelmiştir. Bu durumu önceden Avrupalı sömürgeci devletler değerlendirirken Soğuk Savaş döneminde Rusya ve ABD, Soğuk Savaş sonrası sadece ABD, günümüzde ise küreselleşen dünyada hakim güç konumuna yükselen Çin ve diğer bölgesel güçler değerlendirmektedirler.

Çin’in etkinliğinin Afrika’da artışından çekinen ABD, bu durumu kırmak adına askeri müdahalelerle Kara Kıta’da daha çok yer almaya başlamıştır. Her iki süper gücün hegemonyasında olan bölgeleri ele geçirme çabaları daha çok ekonomik nitelikte olsa da ABD, bu duruma insani müdahale görünümlü askeri müdahalelerle şekil vermektedir. Diğer yandan Kıta’ya yapılan yardımlar, Afrikalı ülkelerin gelirlerini arttırmakta gibi görünse de mevcut durumdan yine daha önceki gibi sadece Afrikalı elitler faydalanmakta dolayısıyla elit kesimin refah düzeyi artmaktadır. Afrikalı fakir halk, Kıta’da alternatif güç mücadelelerinden herhangi bir kazanç elde edememektedirler.

Türkiye’nin bu noktada yapması gerekenler, birbirine alternatif olan ABD-Çin-Rusya ya da önceden olduğu gibi Avrupa ülkeleri gibi tavır almayarak karşılıklı (halkları göz önünde bulundurulmak suretiyle) iyi niyet ve her türlü kaynak paylaşımı (bilgi, teknoloji, yeraltı-yerüstü kaynakları vs...) sağlanmasını sağlamaktır. Diğer ekonomik hegemonya sağlamak isteyen ülkeler gibi sömürü amaçlı yaklaşmak istenilmediğini ifade etmek ve bunu kanıtlamak yine Türkiye’nin Afrika ile ilişkilerini hem kısa hem de uzun vadede oldukça mükemmel şekillendirecektir.

Kaynakça

- Africa Action, <http://www.africaaction.org>, Erişim Tarihi: 15.09.2013
- Alpay Y. (2009), “Çin Afrika’da Ne Yapıyor”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 14, <http://www.sde.org.tr/tr/haberler/425/cin-afrika-isbirligi-zirvesi.aspx>, Erişim Tarihi: 12.09.2013
- Araöv T. (1975), *Afrika Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri*, A.Ü. SBF Yayını, Ankara.
- Beseda H., Yang Wang ve John Whalley (2008), *NBER Working Paper Series*, No. 14024, National Bureau of Economic Research, Cambridge, May
- Boztaş A. (2013), *Üçüncü Dünya Güvenliği Yaklaşımları Kapsamında Afrika’nın Büyük Göller Bölgesi’ndeki Çatışmaların Analizi*, Basılmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012
- Carmody P. ve Taylor I (2009), “*Flexigemony and Force in China’s Geoeconomic Strategy in Africa: Sudan and Zambia Compared*”, IIS Discussion Paper, No. 277, January
- CNPC (2013), “CNPC History”, <http://www.cnpc.com.cn/en/aboutcnpc/companyprofile/history/>, Erişim Tarihi: 13.09.2013
- DÜBAM (2012), “*Yeni Dönemin Eşiğinde Afrika*”, Yuvarlak Masa Toplantıları, Moderatör: Aynur Erdoğan, Ekim
- FOCAC (2012), *The Fifth Ministerial Conference Of The Forum On China-Africa Cooperation Beijing Action Plan* (2013-2015), <http://www.focac.org/eng/lttda/dwjbzjjhys/t954620.htm>, Erişim Tarihi: 22.09.2013
- FOCAC (2013), “*FOCAC ABC*”, <http://www.focac.org/eng/lttda/ttjj/t933522.htm>, Erişim Tarihi, 15.09.2013
- Hofstedt T. (2009), “China in Africa: An AFRICOM Response”, Report Documentation, *Naval War College Review*, Summer, Vol. 62, No. 3
- Koç E. (2013), “Afrika’da ABD-Çin Rekabeti”, TASEP, <http://www.tasep.org/default.asp?s=yd&id=251#.UkCZAYbIZSI>, Erişim Tarihi: 12.09.2013
- Öztürk H. (2007), *Afrika Vizyon Belgesi*, Rapor No: 16, BİLGESAM

Reno W. (2000), “Clandestine Economies, Violence and States in Africa”, *Journal of International Affairs*, (Spring 2000), vol. 53, no. 2, s.433-459.

Stratejik Düşünce Enstitüsü (STE) (2009), “Çin-Afrika İşbirliği Zirvesi”,

<http://www.sde.org.tr/tr/haberler/425/cin-afrika-isbirligi-zirvesi.aspx>, Erişim Tarihi: 13.09.2013

Taylor I. (2009), *China's New Role in Africa*, Lynce Reinner Publisher, Boulder, CO 80301, USA

United States Africa Command, (U.S. AFRICOM) (2013), “*AFRICOM Hakkında*”, <http://www.africom.mil/about-the-command>, Erişim Tarihi: 02.09.2013

Women's Environment& Development Organisation (WEDO), <http://www.wedo.org>, Erişim Tarihi: 20.09.2013